

Received/ Makale Geliş 09.07.2023
Published / Yayınlanma 30.09.2023
Volume/ Cilt (Issue/ Sayı) 7 (34)
ss / pp 1191-1202

10.5281/zenodo.8408992
Araştırma Makalesi
ISSN: 2687-5640
Mail: editor@pejoss.com

Gülşah Şahin

<https://orcid.org/0009-0004-4452-8146>

İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Görsel Sanatlar Bölümü, İstanbul / TÜRKİYE

Kırmızı Rengin Rönesanstan Fütüristik Döneme Kadar Resim Sanatında Temsili: Eser Analizleri

Representation of Red Color In Painting from the Renaissance to the Futuristic Period: Work Analysis

ÖZET

Tarihin ilk evrelerinden bugüne değin insanoğlunu etkileyen renk, her çağda farklı biçimlerde sanat eserlerine yansımıştır. Dönemin toplumsal, dini olaylarından etkilenen sanatçıların resimlerinin konusu içinde yaşadıkları topluma göre şekillenmiştir. Sanatçılar tablolarında duyguyu, ruh halini aktarabilmenin ifade aracı olarak gördükleri renk kullanımına fazlasıyla önem vermişlerdir. Renklerin tarihsel süreç içerisinde kullanımı sanatsal çalışmalara derinlik kazandırmış, ışık ve gölge gibi unsurların renklerle sağlanması tablolara farklı bir ifade getirmiştir. Tarih öncesi çağlardan günümüze kadar geçen zaman içerisinde pigment olarak keşfedilen ve insanoğlunu etkileyen önemli renklerden biri kırmızıdır. Farklı kültürlerde çeşitli anlamlarla sembolize edilen kırmızı renk bilinen en eski çağlardan bugüne kadar mağara duvarlarından tuval yüzeylerine kadar uzanan köklü bir geçmişe sahiptir. Kırmızı renge her toplumda kültürel, dinsel ve psikolojik açıdan farklı anlamlar yüklenmiştir. Bu anlamlar doğrultusunda kırmızı rengin eserler üzerindeki yansıması toplumdan topluma farklılıklar göstermiştir. Örneğin bazı dini inanışlarda kırmızı utancı simgelerken bazılarında kutsal ruh' u temsil etmiştir. Toplamların inanç sistemindeki bu farklılıklar sanatçıların eserlerinde yoğun bir şekilde kendini göstermiştir. Kırmızı rengin kullanımı ve dönemler içerisinde boya maddesi olarak kültürel ve toplumsal anlamda resim sanatındaki ifade biçimlerine yansımaları bu araştırmanın temelini oluşturmaktadır. Çalışmada rengin yapısı, kökeni, kırmızı boya pigmentleri, kırmızı renge katılan anlamlar ve kırmızı rengin Rönesans'tan Fütüristik döneme kadar kullanım durumu beş sanatçının eserleri üzerinden incelenmiştir. Eserler araştırmada bulunan bölümlerden yola çıkılarak çözümlenmeye çalışılmıştır. Nitel araştırma özelliği taşıyan ve göstergebilimsel yöntem kullanılan bu araştırmada kırmızı rengin belirtilen tarihsel dönemler içerisinde belirtilen eserler üzerinden incelemeler yapılarak, kırmızı rengin sanatçıların üzerinde ne tür bir etki bıraktığının ve bunun çalışmalara nasıl yansıdığı ifade edilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kırmızı, Renk, Rönesans, Sanat Eserleri, Eser Analizi.

ABSTRACT

Color, which has affected human beings from the first stages of history until today, has been reflected in works of art in different forms in every age. The subject of the paintings of the artists, who were affected by the social and religious events of the period, was shaped according to the society they lived in. Artists attach great importance to the use of color in their paintings, which they see as a means of expression to convey emotion and mood. The use of colors in the historical process has added depth to artistic works, and the provision of elements such as light and shadow with colors has brought a different expression to the paintings. Red is one of the important colors that has been discovered as a pigment from prehistoric times to the present and affects human beings. The color red, which is symbolized by various meanings in different cultures, has a deep-rooted history from the earliest known ages to the present day, from cave walls to canvas surfaces. Different cultural, religious and psychological meanings have been attributed to the color red in every society. In line with these meanings, the reflection of the red color on the works differed from society to society. For example, in some religious beliefs, red symbolizes shame, while in others it represents the holy spirit. These differences in the belief systems of societies showed themselves intensely in the works of the artists. The use of red color and its reflections on the forms of expression in the art of painting in cultural and social terms as a dye in the periods form the basis of this research. In the study, the structure of color, its origin, red paint pigments, the meanings added to the color red, and the use of red color from the Renaissance to the Futuristic period were examined through the works of six artists. The works were tried to be analyzed based on the sections found in the research. This research, which has a qualitative research feature and semiotic method is used, it is aimed to express what kind of effect the color red has on the artists and how this is reflected in the works by examining the works specified in the specified historical periods.

Keywords: Red, Colour, Renaissance, Artworks, Work analysis.

1. GİRİŞ

Renkler, insanların en eski dönemlerinden bu yana hayatın önemli bir parçası olmuştur ve meydana gelen olayları anlamlandırmak adına önemli iletişim araçlarından biridir. Kırmızı renk özellikle tarihi çağlardan itibaren önem verilen renkler arasında yerini almıştır. Toplumlar tarihsel süreç içerisinde inançları ile orantılı olarak renkleri zihinlerinde sembolize ederek renklere simgesel bazı ifadeler kazandırmışlardır. Bazı inanç sistemlerinde kırmızı utançtır. “*Eski İbraniler de kırmızıyı, kişinin utanç verici bir harekette bulunması ve kişinin kendine ihanet etmesini simgeleyen ‘yüz kızarması’ ile ilişkilendirir.*” (Greenfield, 2008: 78). Zıtlıkları bünyesinde barındıran kırmızı çoğunlukla da kutsal bir renk olarak ifade edilmiştir. Özellikle kırmızı Hristiyanlıkta kutsal olan tanrının ve İsa’nın kanının sembolleşmiş halidir. Kırmızı rengin temsil ettiği simgesel dünya her zaman kanla ve ateşle bütünleşir. Ve bu nedenle, bir iyi kırmızı söz konusu olur bir de kötü kırmızı çünkü bir iyi kan vardır bir de kötü kan, bir iyi ateş vardır bir de kötü ateş. İyi taraftan bakıldığında kırmızı, Pantekot’un ve Kutsal Ruh’un kırmızısıdır. Hem bir ışık hem de bir soluktur, güçlü ve sıcaktır. Parlar, ısıtır, Güneş gibi aydınlatır. Bunun karşısında şeytanın kırmızısı bulunur, cehennem ateşinin kırmızısı, yakan, yaralayan, yıkan. Yahuda’nın saçlarının, ikiyüzlü tilkinin tüylerinin kızıl kırmızısıdır bu, kurnaz, açgözlü ve kibirli insanın kırmızısıdır (Pastoureau, 2009: 24). Sanatçılar eserlerini oluştururken içinde buldukları toplumdan ve yaşadıkları çağdan etkilenerek eserlerini ortaya koymuşlardır. Tablolarında kırmızı tonlarını bazen kıyafetlerde bazen de mekanlarda yoğun olarak kullanmışlardır.

Işık ve renk anlayışı ile yapılan yeni çalışmalar Rönesans dönemi için belirleyici olmuştur. Rönesans sonrası dönemlerde de renk ve ışık resmin asıl konusu olarak varlık göstermiştir. Renklerin kullanım teknikleri dönemlere göre farklılık göstermiş fakat aynı sonuca ulaşmak hedeflenmiştir. Kırmızı rengin kullanım durumu özellikle renk pigmentlerinin pahalılık durumu ile paralellik göstermiştir. Kırmızı rengin elde edilmesinde kullanılan malzemelerin sınırlı olması geçmişte kırmızıya verilen önemi arttırmıştır. Kırmızı rengin ifade ettiği anlamlar doğrultusunda sanat eserlerinde kullanılan kırmızı işlenen konunun etkisini önemli ölçüde arttırmıştır. Rönesans sanatçıları kırmızı rengi tedarik ederken ciddi paralar harcamak zorunda kalmışlardır. Bu dönemden itibaren pahalılık durumundan dolayı kırmızı renk zenginliğin ve gösterişin simgesi olarak tuvallere yansımıştır. Rönesans döneminde kırmızıya yüklenen anlamlar inançlar ile paralellik göstermiştir. Yahudilerin kırmızıya atfettiği günah, Hristiyanlıkta tanrıyı temsil eden kutsal bir renktir. Kırmızı, gücü ifade eder. Kırmızı siyasetten, din adamlarının kıyafetlerine kadar her alanda kendini gösterir. Kök boya ve bitkiler gibi bulunması kolay olmayan ürünlerden elde edilebilen kırmızının zor bulunması sanat eserlerinin zamanla etkisinin azalmasına, renklerin solmasına yol açmıştır. Bu anlamda var olan sorunların çözüm aşamasında renklerin kullanımı ile ilgili yeni ifade biçimleri ortaya çıkmıştır. Rönesans’tan Fütürizm’e kadar kırmızı rengin ifade edilmesinde var olan üslubun dışına çıkmış, bunun yanı sıra klasik inançlara olan bağlılık etkisini sürdürmüştür.

Klasik kültürde ve özellikle toplumsal inançlarda belirleyici unsurlardan bir tanesi kırmızı renktir. Özellikle Antik Yunanlılar gibi Romalıların da kırmızıya ilahi anlamlar yüklemesi, bu rengin kutsal ritüellerin tüm alanlarında çarpıcı bir şekilde yer edinmesine olanak sağlamıştır. Kilise, beyaz bir kalkan üzerinde kırmızı haç bulunan bir bayrak kullanarak kırmızı rengi otoritenin simgesi olarak kabul etmiştir. Bununla beraber kırmızı rengin İsa’nın kanının simgesi olması din adamlarının kıyafetlerinin kırmızı olarak belirlenmesinde önemli rol oynamıştır. Taşındığı bu ruhani anlamlar dışında zor elde edilebiliyor olması kırmızıya duyulan ilgiyi oldukça arttırmıştır. Özellikle soylular sınıfının yaşamlarında kırmızı olan nesnelere kullanması arzulan kırmızıya erişebilecek düzeyde olan zenginliklerinin egzotik bir kanıtıdır. “Chaucer tarafından yazılan Canterbury Hikayelerinde coşku dolu bir karakter olan Baht’in karısı, güveler ve kenelerin ‘giymekten en çok keyif aldığı kızıl elbisesini’ asla parçalayamadığını, çünkü bu elbiseyi ‘her gün giydiğini’ söylemektedir. (Greenfield, 2008: 88). Sanatçıların beslendikleri en önemli kaynak kültürleridir. Toplumdan bağımsız düşünemeyen sanatçılar içinde buldukları çevreden ve kültürlerinden etkilenerek eserlerinin çerçevesini oluştururlar. Kırmızının oldukça önemli bir renk olarak kabul edildiği dönemlerin irdelenerek sanatçılar üzerinde ne tür bir etki bıraktığını ve bu etkilerin sanat eserlerine nasıl yansıdığını incelemek bu çalışmanın amacıdır.

Kırmızı rengin rönesanstan fütüristik döneme kadar resim sanatında temsili: Eser analizleri olarak belirlenen araştırma konusu Rönesanstan başlayarak Fütüristik döneme kadar olan süreç ile sınırlandırılmıştır. Bu dönemler arasında dört sanatçı ve bu sanatçıları bazı eserleri ele alınarak kırmızı rengin kullanım durumu incelenmiştir. Çalışmada yer alan sanatçılar Raffaello Sanzio, Caravaggio, Paul Cezanne ve Henri Matisse'dir. Sanatçıların eserlerinin incelendiği çalışmada konu ile ilgili olarak literatür taramasından faydalanılmıştır. Kırmızı rengin tarihi çağlardan bugüne kadar irdelendiği bütün makaleler, dergiler vb. kronolojik olarak sıralanıp incelenerek bu çalışmaya kaynak sağlayacak şekilde faydalanılmıştır.

Nitel araştırma, insan doğasına ait olan bireysel özelliklere odaklanır. Genellemelerin dışında kalarak bilginin ayrıntılı ve özgün bir şekilde incelenmesinin önemini vurgulayan nitel araştırma, bu yönü ile insana ait olguları derinlemesine inceler

Göstergebilim genel hatlarıyla insanda anlam arayışının nasıl ortaya çıktığını ve insanın nesnelere nasıl sınıflandırıp adlandırdığını, nesnelere ne tür anlamlar yüklediğini açıklamaya çalışır. Göstergebilim, toplumsal, kültürel vb. alanlarla ve sadece sanat eserleri ile sınırlı kalmayıp zamanla ortaya çıkan kültürel ürünlere ilişkin anlamlar ortaya koyan simgeler ile de ilgilenir. Göstergebilim farklı anlatım biçimlerinin arasındaki ilişkiyi incelerken soyutlamayı oldukça yüksek düzeyde kullanır. İşlevsel anlamda daha çok farklı bilim dallarının ilişki durumlarını inceleyerek ortak bir dil kurmayı hedefler. Betimsel analiz gözlem görüşme ya da literatür taramasının sonucu ışığında elde edilen bulguların yorumlanmasıdır. Çalışmanın içeriği ile paralel olarak verilerin sıralanması, sınıflandırılması ve elde edilen sonuçların özel olarak ifade edilmesidir. Araştırmada incelenecek olan sanat eserleri üzerinden eser analizi yapılarak göstergebilim yönteminden yararlanılacaktır.

2. BİÇİM ve İÇERİK

2.1. Işık ve Renk

Renk psikolojik, sembolik, kültürel vb. yaşamın her alanında karşılaşılan çeşitli anlamlar ile bütünleşen bir kavramdır. Renk duyuşsal bir olaydır. Renk ilk olarak göz ile algılanmaya başlar. Göz bebeğinden geçen ışık retina, koniler ve çubuk tarafından algılanır, bu algılar zihinde kendine yer bulur. Fizyolojik anlamda göz dört temel rengi ayırt eder. Bunlar kırmızı, mavi, sarı ve yeşildir. Bu renkler özellik olarak, diğer renklerle herhangi bir benzerlik göstermezler.

2.2. Pigment ve Renk

İnsanoğlunun renklerle olan serüveni tarih öncesi çağlarda başlamıştır. Boyaların elde edilme sürecinde çeşitli malzemelerle sağlanmıştır. Boyalar elde edilirken bitkisel, hayvansal ve mineral kaynaklardan faydalanılmıştır. Renkleri oluşturan bu maddeler pigment olarak adlandırılmıştır. Pigment, yapay ya da doğal renklerin oluşturulmasına olanak sağlayan moleküllere verilen addır. Boyaların elde edilme sürecinde kullanılan pigmentler, farklı ışık yansımaları ile renk tonlarını ortaya çıkarmıştır.

2.3. Renk Özü

Göz ile algılanan renklere verilen isimle renk özü denilmektedir. Sarı, kırmızı, mavi, yeşil renk özünün tanımlanması adına verilen isimlerdir.

2.4. Tayf

Güneş kaynaklı olan beyaz ışığın bir prizmadan geçirilerek renklerine ayrılmasına tayf denilmektedir.

2.5. Armoni

Renklerin arasındaki uyuma ve dengeye armoni denilmektedir. Armoni aynı zamanda birden çok rengin birbirleri ile olan etkileşimleridir.

2.6. Değer ve Doygunluk

Renklerdeki açıklık ve koyuluğun tanımına değer denilmektedir. Renklerin karanlıktan aydınlığa doğru kullanımı değeri ifade etmektedir. Değerlere kısaca renklerin açıklık ve koyuluk aralığı da

denilebilir. Değerler arasındaki geçiş değer skalası olarak adlandırılmaktadır, net bir başlangıç ve sona sahiptir.

2.7. Kontrast

Renk çemberinde karşı karşıya gelen iki renk kontrastlık özelliği göstermektedir. Kontrast renkler yan yana geldiklerinde birbirleri ile etkileşime girip göze olduğundan daha parlak görünmektedirler. Renklerin arasındaki denge iki rengin uyumuna bağlıdır. Bu dengenin oluşması ise rengin tam tersi olan bir renkle kullanımına bağlıdır. Kırmızının kontrastı yeşildir, sarının kontrastı ise mordur ve mavinin kontrastı turuncudur.

2.8. Ana Renkler ve Ara Renkler

Ana renkler; sarı kırmızı ve mavidir. Herhangi bir renk karışımı olmadan meydana geldikleri için bu üç renk ana renkler olarak tanımlanır.

İki ana rengin karışımından meydana gelen renkler ara renkleri oluşturmaktadır. Ana renkler gibi ara renklerde üç renk olarak sınıflanır. Bu renkler mor, turuncu ve yeşildir. Kırmızı ve sarı karışımından turuncu, kırmızı ve mavi karışımından mor, mavi ve sarı karışımından ise turuncu elde edilmektedir.

2.9. Sıcak, Soğuk Renkler ve Nötr Renkler

Sıcak renkler insanlar üzerinde canlılık etkisi uyandıran renklere verilen isimdir. Sıcak renkler, kırmızı, turuncu ve sarıdır. Bu renklerin farklı renklerle karışımından değişik tonlarda renkler elde edilmektedir. Soğuk renkler ise sıcak renklerin aksine koyu ve mat renklerdir. Mavi, yeşil ve mor soğuk renkler grubunda bulunmaktadır. Mavi renk bu grupta en baskın olan renktir. Siyah dışında mavi karıştırılan her renk bir süre sonra özelliğini yitirir. Soğuk renklerin insanlar üzerindeki etkisi genellikle durgunluk ve sakinlik hissidir.

Nötr renk grubunda yer alan renkler siyah, beyaz ve gridir. Bu renkler genel anlamda renk olarak kabul edilmemektedirler. Beyaz rengin bütün renklerin karışımından meydana gelmesi, siyahın ise objenin ışığı tamamen yutmasıyla oluşması bu renklerin renk olarak kabul edilmeme nedeni olmuştur. Gri ise beyaz ve siyahın karıştırılması ile oluşturulan bir renktir. Kırmızı: Kırmızı sözcüğü köken olarak Arapça Kırmızı ifadesinden türemiştir. Bu renk 'kırmız' adlı bir böcekten elde edilmiştir. "Arapça kökenli 'Ahmer' ve Farsça' da ki 'Sürh' ile de karşılık bulan kırmızı, Arapça 'Kırmız' dan 'Kırmız Böceği'nden türetilmiş bir sözcüktür. Bir renk terimi olarak adını rengini taşıdığı bu böcekten üretilmiş tarihi bir boyadan, kırmızı boyasından alır ve öncelikle kırmızı rengine gönderme yapar (Yıldırım, 2007). İlk çağ uygarlıklarından bugüne kadar varlığını sürdüren kırmızı birden fazla tona sahiptir. Al, karmen, şarap, magenta, kiraz, koyu, parlak, kızıl, pas, terra cotta, zincifre kırmızısı olmak üzere birçok tona sahiptir.

3. KIRMIZI RENGİN KÖKENİ VE TANIMI

"En eski Sanskritçe "kirmidja" olarak görülen kırmızı rengin isimleri İngilizce de Crimson, Almanca da Karmesin-Rot, Farsça da Sühr, Fransızca da Cramoisi, İspanyolca Carmesi ve İtalyanca da Chermesi gibi isimlerle bilinmektedir" (Boztunalı, 2016). Tarihsel süreçte kırmızı rengin serüveni primitiflerin mağara duvarlarına hayvan figürleri, av sahneleri vb. durumları resmetmeleriyle başlamıştır. İlk insanlar doğadaki bazı malzemeleri kullanarak renkleri elde etmiş ve renkleri günlük hayatlarının aktarımı olan bir çeşit dilin sembolü olarak kullanmışlardır. "Rengin anlamı aradan geçen yüzyıllar boyunca değişikliğe uğrasa da renk, ilkel insan içinde bir dildi. İlkel insanın mağara resimlerinde rengi kullanması rengin doğal bir iletişim aracı, anlatım aracı olduğunu göstermesi açısından önemlidir" (Çitoğlu, 2008). Kırmızı, tarih öncesi insanların keşfettikleri ilk renkler arasındadır. İspanya'nın kuzeyinde bulunan Altamira ve Fransa'nın güneyinde yer alan Lascaux mağaralarındaki resimler incelendiğinde, kırmızı rengin yüksek oranda kullanıldığı gözlemlenmiştir. Tarihi çağlarda genellikle mağara zeminlerindeki topraktan elde edilen sarı ve kırmızı rengin haricinde çamurdan ve manganezden siyah renk elde edilmiştir. Sembol olarak kırmızı hayatı, siyah ise ölümü ifade etmektedir. Mısır duvar resimlerinde de işlenen konularda kırmızı renk hakim olmuştur. Mısır'da insanın rengi kırmızı iken Orta Çağ'da kırmızı tanrıyı sembolize etmek için kullanılmıştır. Kırmızı, dinamik bir renktir. Ve kırmızı insanlarda psikolojik anlamda şiddet, öfke, huzursuzluk gibi etkiler yaratabilmektedir. Kırmızı, bitkilerde, böceklerde doğada birçok canlıda mevcut olan bir renk olmasına rağmen zor temin edilebilen bir renk olmuştur. "Kimyasal boya bulunmadan önce büyük zorluklarla elde edilen ve elde edildikten sonra da

korunması çok zor bir renk olduğundan tarih boyunca çok değerli olmuştur” (Çitoğlu, 2008). Kırmızı aynı zamanda kana rengini verme özelliği ile bir simge haline gelmiştir.

3.1. Boya Maddesi Olarak Kırmızı Renk

Renk pigmentlerinin elde edilme sürecinde tabiat insanlara birtakım kaynaklar sunmuştur. Bu kaynaklar bitkisel, hayvansal ve mineral kaynaklar olmak üzere üç ana maddeden oluşmaktadır. Bitkisel kaynaklı: Kökboya (Rubai Tinctorum), Hayvansal kaynaklı: Kermes, Koşnil, Mineral kaynaklı: Aşıboyası ve Zincifredir.

3.1.1. Bitkisel Kaynaklı: Kök boya

Kökboyası kurutulup öğütülerek toz haline getirilen, kırmızı ve sarı renkleri içerisinde bulunduran bir tür bitkiden elde edilen boya türüdür. Kökboya'nın koyu kırmızı bir renge sahip olması özellikle yün boyamada kullanılmasına olanak sağlamıştır. Kökboyası kızılboya otu olarak da isimlendirilmiştir.

3.1.2. Hayvansal Kaynaklı

Kermes ve Koşnil: Kermes, hayvansal kaynaklı bir boya türüdür. Eski dünya böceği olarak bilinen kermes böceğinden üretilen bir boyadır. Hayvansal kaynaklı olan bu kırmızı al ya da parlak kırmızı olarak ta adlandırılmıştır. Avrupalıların 14. Yy kermes adını verdikleri boya, aynı zamanda İngilizcede koyu kırmızı anlamına gelen “crimson” olarak ifade edilmiştir. Kermes kırmızısının kullanımı M.Ö. Sümerlilere kadar uzanmaktadır. Bu boya duvar resimlerinin yapımında da kullanılmıştır. Koşnil, Frenkinciri adı verilen bir kaktüs türünün üzerinde yaşayan böceklerden elde edilen bir boya türüdür.

3.1.3. Mineral Kaynaklı

Aşıboyası ve Zincifre: Aşıboyası kaynağını minerallerden alan bir madde olup toprak boyları kapsayan bir boya türüdür. Bu boya demir oksit içeren kayalardan elde edilir. Paleolitik çağda kullanıldığı bilinmektedir. Zincifre'nin mısırlılar döneminden itibaren kullanıldığı düşünülmektedir. Civa sülfürden elde edilen bir maddedir. Zehirli bir madde olmasına karşın oldukça fazla kullanılmıştır. Eski Romalıların çok fazla tercih ettikleri bir renk olup Pompeii'de ki duvar resimlerinde izlerine rastlamak mümkündür.

4. PSİKOLOJİ ÜZERİNDE RENKLERİN ETKİSİ ve KIRMIZI RENK

Işığın nesnelere üzerinde bıraktığı etki ile oluşan renkleri algılayan göz, rengi beyine ilettikten sonra, renkler insanların psikolojik durumları üzerinde birtakım etkiler meydana getirmektedir. Her renk psikoloji üzerinde farklı bir etki bırakır. “Renkli görme yeteneğimiz yalnızca gözün mekanizmasına bağlı olsaydı, dünyadaki tüm insanlar için, renklerin anlamı hissi aynı olurdu” (Kanat, 2001: 104). Renklerin insan psikolojisi üzerinde bıraktığı etki aynı zamanda insanların yaşam koşulları ile de paralellik göstermektedir. “Renkle insan psikolojisi arasındaki ilişkide, insanın kültür düzeyi, ekonomik durumu, sağlık durumu, geçmişi, anıları, anlık psikolojik durumu, yaşı, mekân etkileri söz konusudur” (Erbaş, 1996). Örneğin kırmızı bazı insanlarda sıcak bir his bırakırken bazı insanlarda öfke ve şiddet duygusu uyandırabilir. Renkler çoğunlukla insanların duygu dünyalarında neler yaşadıklarına dair fikir verebilmektedir. Renklerin duygu dünyasında yarattığı etkilerden yola çıkılarak ressamın tablolarında kullandıkları renklerle psikolojik olarak neler hissettiklerini, duygu dünyalarında neler yaşadıklarını, aktarmak istediklerini anlayabilmek mümkündür. Renklere yüklenen anlamlar kültürden kültüre farklılık göstermiştir. Ve her renk farklı coğrafyalarda farklı durumların simgesi haline gelmiştir. Renklerin insanlar üzerindeki etkilerini inceleyebilmek için toplumları kültürel anlamda incelemek gerekmektedir. Kırmızı rengin etkileri toplumlarda birçok açıdan kendini göstermiştir. Kültürel, psikolojik ve dinsel açıdan her alana kırmızının etkileri yansımıştır. Kırmızı rengin köklü bir geçmişe sahip olması tarihcileri çağlardan günümüze kadar birçok anlamın yüklenmesine olanak sağlamıştır. Kanın rengini temsil eden kırmızı, bir açıdan günahı, şiddeti, utancı başka bir açıdan bakıldığında ise yaşamı, sağlığı, neşeyi simgelemektedir. Eski toplumlarda, gelinliklerin rengi sadece düğünlerin bir parçası olarak değil, aynı zamanda gelinin bekaretini sembolize etmek için de kullanılmaktadır. Kırmızı renk, birçok ulusun bayrağında bulunmakla birlikte genellikle ulusal bağımsızlık mücadelesi veya politik değişim arayışı ile ilişkilendirilmektedir. Orta Çağ boyunca, kırmızı renk, cesaret ve krallığın simgesi olarak kabul edilirken kraliyet ailesi tarafından tercih edilmiştir. Kırmızı kumaşlar, sadece

soyluların ve saray mensuplarının giyebileceği bir sembol haline gelmiş ve diğer sınıflar için erişilemez olmuştur.

4.1. Kırmızı Rengin Dönemler Üzerindeki Etkisi

4.1.1. Rönesans Dönemi Resim Sanatının Özellikleri ve Renk Kullanımı

Rönesans sözcüğü kelime anlamı olarak yeniden doğuş, yeniden diriliş anlamına gelmektedir. 15. Yy' dan itibaren Eski Roma ve Yunan eserlerinin çeviri yolu ile incelenmesi bilim sanat ve felsefenin canlanmasını sağlamıştır. Aynı zamanda hümanizm anlayışını ortaya çıkması ve matbaa ile beraber bilgiye ulaşımın kolaylaşması radikal değişikliklerin yaşanmasına olanak sunmuştur. İnsanın keşfedilmesi olarak tanımlanan rönesans dönemi aynı zamanda orta çağ Avrupa'sında hiçbir kıymeti olmayan insanı merkezine alarak tabiat sevgisine ilerlemeye önem verilen bir dönem olmuştur. Bu yeni anlayış ile resim sanatında konuları din yerine insan almıştır. Resim sanatı din adamlarının himayesinden çıkarak zenginlerin siparişleri ile yaptırabildikleri bir alana dönüşmüştür. Tuvale resim çizme anlayışı hakim olmaya başlamıştır. Aynı zamanda tablolarında ciddi oranda bir ışık anlayışı yer alıp gotik dönemin kasvetli havasından çıkılarak canlı renkler kullanılmaya başlanmıştır. Kırmızının büyük önem taşıdığı bu dönemde gerçekçi figürlerin kullanıldığı tablolarında temini zor olan kırmızı zenginliğin önemli bir sembolü haline gelmiştir.

4.1.2. Rönesans Dönemi Sanatçılarından Olan Raffaello Sanzio

Rönesans Dönemi'nin resim sanatının büyük isimlerinden biri olan Raphael (1483-1520) ressam, heykeltıraş, mimar, şairdir. Raffaello ilk resim eğitimini ressam olan babası Giovanni Santi' den almıştır. Daha sonra Perugino' nun yanında çırak olarak çalışmıştır. Floransa'da sanat çevrelerini gözlemleyen sanatçı Papa II. Julius'un daveti ile tanınan sanatçılar arasında yerini almıştır. Papa II. Julius için çalışmaya başlayan Raphael 1510-1511 yılları arasında Atina Okulu freskini yapmakla görevlendirilmiştir. Raphael Atina Okulu gibi yaptığı bütün çalışmalarında Rönesans Döneminin belirleyici düşüncelerini tablolarında yetkin bir şekilde kullanmıştır. Sanatçının tablolarındaki sukunet, renklerdeki ahenk ve çalışmalarında yer alan konulardaki bütünlük sanatçıya belirgin bir özgünlük katmıştır.

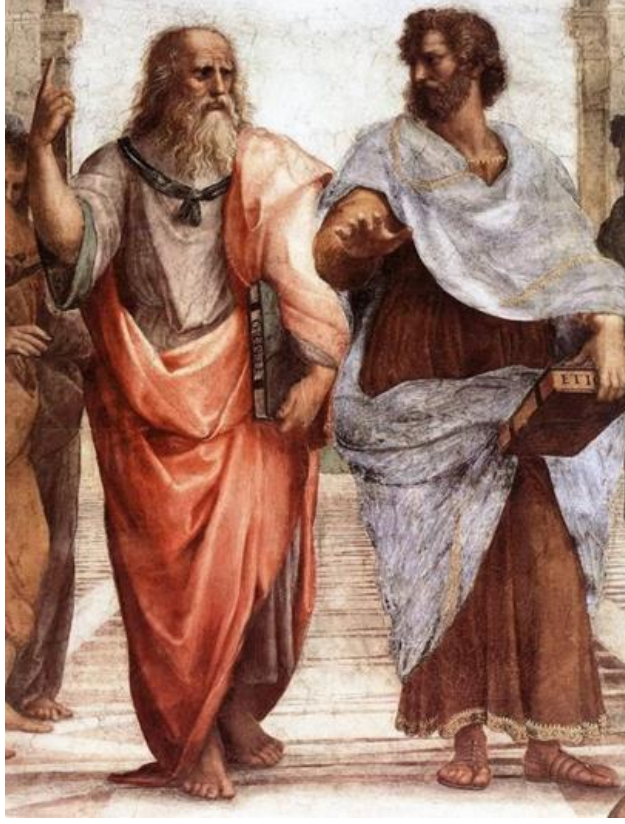
4.1.3. Raffaello Sanzio'nun Eserlerinde Kırmızı Rengin Etkileri

Rönesans düşüncesine göre renk şekle hizmet etmektedir. Resme bir bütün olarak bakıldığında kompozisyonun kavranabilmesi için renklerin doğru kullanılması gerekir. "Leonardo'nun dediği gibi bir bütün olarak görüldüğü zaman resim; renkler vasıtasıyla, nesnellik kısımlarına bölünür, kompozisyonun kavranabilir hale gelmesini sağlayan da yine renklerdir (Kavukçu, 2006). Raffaello Sanzio eserlerinde kırmızı rengi yoğun bir şekilde kullanmıştır. Özellikle tarihi süreçte tanrılara atfedilen kırmızı renk sanatçının eserlerinde önemli bir simge halini almıştır. Dönemin canlı ve sıcak renklerini ustaca kullanan sanatçının tablolarının baş aktörü kırmızı renk olmuştur.

Resim 1. Raffaello, Atina Okulu, 1509-1511

1510-1511 tarihleri arasında yapılan Atina Okulu, Vatikan'ın imza salonunda bulunmaktadır. Bu fresk su ve kireç karışımından oluşan bir bağlayıcının üzerine pigment kullanılarak yapılan bir resimdir. Raffaello bu anıtsal mimaride bir yandan idealist Platon'u diğer yandan realist Aristo'yu resmetmiştir. Tabloda Aristo yeri gösterirken Platon göğü göstermiştir.

Resim 2.Raffaello, Atina Okulu

Ayrıca tabloda birçok ilk çağ filozofu yer almıştır. Leonardo da Vinci, Platon figürü için, Michelangelo ise Heraklitos figürü için modellik yapmaktadır. Raffaello ise en sağda alt basamakta resmin dışına bakmaktadır.

Resim 3. Raffaello, Atina Okulu

Raffaello bu tablosunda ana merkeze yerleştirdiği figürlerin kıyafetlerinde kırmızı rene gönderme yapmıştır. Önem derecesine göre figürler diğer figürlerden kıyafetlerinin rene ile ayrılmışlardır

Resim 4. Raffaello, Atina Okulu

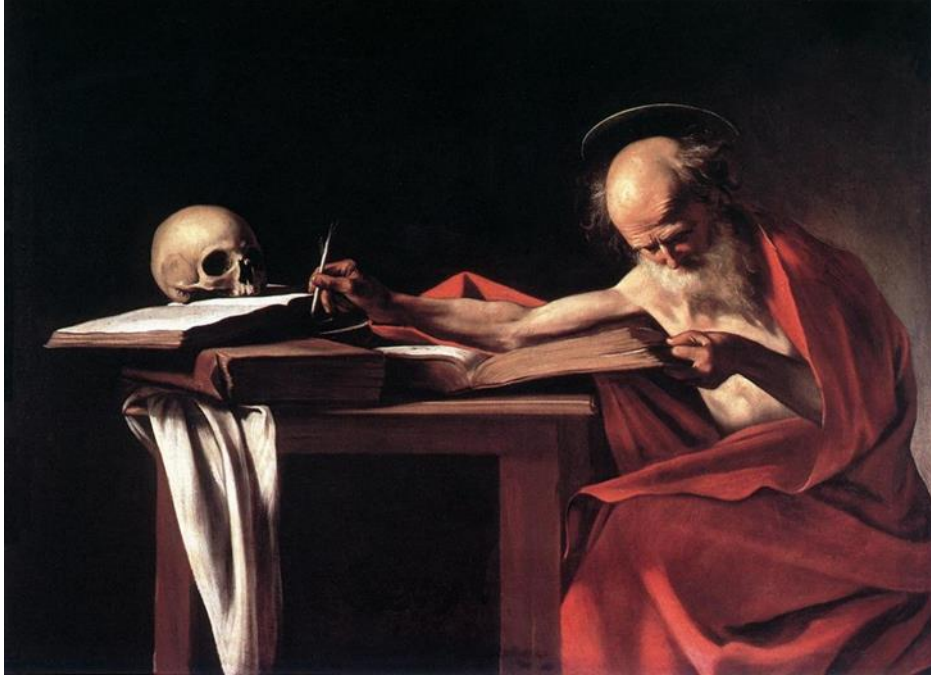
Çevresindeki meraklı kalabalığa elindeki pergelle çizimler yapan figür Öklid'dir. Burada da Öklid'di diğerlerinden ayıran üzerindeki kırmızı kıyafettir. Rönesans döneminde ilim ve bilime verilen önemi sanatçı tablosundaki figürlere kırmızı renk giysiler giydirerek vurgulamıştır. Tabloya kendini belirsiz bir köşeden yerleştiren sanatçı kendi portresinde de yine kırmızının tonlarını kullanarak kendindeki gücü simgesel olarak eserleri ile yansıtmıştır.

4.2. Barok Döneminde Resim Sanatının Genel Özellikleri ve Renk Kullanımı

Barok dönemi Rönesanstan birtakım farklılıklar ile ayrılmıştır. Rönesans ile beraber reform hareketinin beraberinde getirdiği anlayışa karşı olan Barok sanatçıları yeni bir reform anlayışı ile ruhlara yönelmeyi amaçlamıştır. Rönesans dönemindeki çizgi anlayışının yerini bu dönemde renk almıştır. Barok dönemde resimler renklerin onlara kattığı heyecan ve ihtişam ile anılmıştır. Renklerin oldukça canlı olduğu bu dönemde resimlerde hareketlilik ve figürlerdeki detay ön plana çıkmıştır. Rönesans dönemindeki mükemmellik arayışı yerini gerçekçiliğe bırakmıştır. Tabloların ana konusunu dini unsurlar mitolojide yer alan tanrılar ve mitolojik hikayeler belirlemiştir. Renk olarak yoğunlukta sıcak tonların kullanılması dönemin belirleyici unsurlarındandır. Aynı zamanda bu dönemde ruhsal ve psikolojik durumların önemi formlar üzerindeki abartı ve renk üslubundaki ışık-gölge oyunları ile vurgulanmıştır. Barok amaçsal olarak psikolojik bir ifade taşıırken, araçları bakımından maddeseldir.

4.2.1. Barok Dönemi Sanatçılarından Olan Michelangelo Merisi da Caravaggio

Barok akımının öncüsü İtalyan ressam Michelangelo Merisi da Caravaggio'dur. Caravaggio eserlerinin konusu genel anlamda Hristiyanlığın temel kavramlarından seçmiştir. Işık ve gölge tekniğini resimlerinde uygulayan Caravaggio kendisinden sonra gelen birçok ünlü ressamı etkilemiştir. Sıcak renklerden olan kırmızının etkilerini Caravaggio'nun eserlerinde yoğun bir şekilde görmek mümkündür. Dönemin farklılık göstermesine rağmen kırmızı rene yüklenen anlamların etkisini koruması dönemler arasında üslup farklılığının olmasına karşın geçmişten gelen inanışların barok dönemde de gücünü koruduğunun önemli bir kanıtı olmuştur.

Resim 5. Michalengelo Merist Caravaggio, Aziz Jerome, 1605

Caravaggio'nun dini anlamda kırmızıyı kullandığı eserlerinden biri Aziz Jerome'dir. Resimde Aziz Jerome, arka planda karanlığın hakim olduğu bir odada, kitapların olduğu bir masada eserini yazmaktadır. Tabloda ışığın tek yönden geldiği görülmektedir. Işık ana figür olan Aziz Jerome'yi masanın üzerindeki kitapları ve kuru kafayı aydınlatmaktadır. Arka plandaki karanlık figürlerin öne çıkmasını sağlamıştır. Figür oldukça gerçekçi bir üslupla ifade edilmiştir. Tabloda öne çıkan nesne figürün vücudunu örten kırmızı kumaştır. "Bu kumaşın geniş bir alana yayılışı, kitabını yazan bir yazardan akan kan olarak ya da pişmanlık duyulunca Tanrı'ya sunulduğu olarak okunabilir." (Apostolos-Cappadona, 2008). Kırmızı, tanrıya atfedilen bir renk olmasından dolayı kilisenin, Aziz Jerome'ye şehitliğini simgelemek amaçlı sunduğu bir semboldür. Aynı zamanda kırmızının İsa'nın kanını simgelemesi Aziz Jerome'nin din adamı misyonuna gönderme yapmaktadır. Din adamlarının kıyafetlerinin kırmızı olma geleneği Papa II. Paulus'un kararı ile uygulanmaya başlanmıştır. Kuru kafa bu tabloda ölümü simgelemektedir. Tabloda dini unsurların vurgulandığı, yaşamın ve ölümün din adamlarıyla bütünleştiği kırmızı renk, kralların, cellatların ve kardinallerin rengidir. Kırmızının eserdeki temsili yaşamı ve ölümü sembolize etmesidir.

4.3. Empresyonizm Dönemi Resim Sanatının Özellikleri ve Renk Kullanımı

Rönesansın devrim niteliğindeki özelliğini yirminci yüzyılın başlarından itibaren takip eden akımlardan bir tanesi de Empresyonizm (İzlenimcilik) olmuştur. Modern sanat dünyasında büyük öneme sahip olan empresyonizm sonrasında ortaya çıkan bütün akımları olumlu ya da olumsuz anlamda etkilemiştir. Empresyonizm isini Monet' in 'İzlenim, Gündoğumu' adlı resminden almıştır. Sonrasında çeşitli sanatçıların sergiledikleri resimler bu başlık adı altında anılmaya başlanmıştır. Sanatçıların tutumları Empresyonizm başlığı altında anılırken, bu kelime dönemi açıklayan önemli bir kavram olarak anılmaya başlandı. Bu dönemin en belirgin özelliği rengin ön planda olmasıdır. Aynı zamanda sanatçılar duyguların ifade edilmesine önem vermişlerdir ve bunu sıcak renklerin kullanımına önem vererek sağlamaya çalışmışlardır. Paris Louvre'da Paris Salonu'nda bazı karma sergiler düzenlenirken Empresyonist ressamın tablolarının sergilenmesine izin verilmemiştir. Empresyonist sanatçılar Reddedilenler ismiyle birtakım sergiler düzenlemişlerdir. Bu sergide Paris Salonu'nda kabul edilmeyen resimler yer almıştır. "Reddedilenler en tartışmalı sergilerden biri oldu. O sene salon jürisi çok fazla eseri geri çevirince sanatçılar jüriyi protesto etti. İmparator Napolyon reddedilen sanatçıların eserlerini başka bir salonda sergilemesine izin verdi. Amacı bu tartışmanın haklı tarafına halkın karar vermesini sağlamaktı" (Ayaydın, 2015). Empresyonistlerin yoğun olarak kullandıkları renkler, kırmızı, mavi, sarı, turuncu, mor, lacivert ve yeşildi. Bu dönem içerisinde koyu renkler etkisini yitirmiş çalışmalarda yerini sıcak soğuk renkler önem kazanmaya başlamıştır.

etkilerine bırakmıştır. Dönemin sanatçıları duyguların ifadesinde rengin önemini vurgularken renkleri en güzel yansıtan gün ışığından faydalanmışlardır.

4.3.1. Empresyonizm Dönemi Sanatçılarından Olan Paul Cezanne

1839'da bir şapka tüccarının oğlu olarak dünyaya gelen Paul Cezanne'ın sanat hayatı dört farklı bölüme ayrılmıştır. Bu dönemler Erken Dönem (1872 öncesi), İzlenimci Dönem (1872-1882), Sentez Dönemi (1883-1895) ve Geç Dönem (1895-1906) şeklinde incelenmektedir. Cezanne'ın erken dönem tablolarında koyu renkler hakimdir. Sanatçı bu dönem tablolarının birçoğunu yok etmiştir. Cezanne'ın ikinci yani izlenimci dönemi Pissarro ile tanışmasından hemen sonra başlamıştır. Sanatçının doğaya yönelik çalışmalar yapmaya başlaması, Renior gibi kırsala taşınmasına yol açmıştır. Sanatçı tablolarında siyah kontürler ve koyu renkler kullanmaktan vazgeçmiş, parlak ve sıcak renkler kullanarak resimlerini oluşturmuştur. Bu akımla beraber spatula kullanmaktan vazgeçmiş tablolarında fırça kullanmaya başlamıştır. İzlenimcilerin düzenlediği sergiye katılan Cezanne da eleştirilerden nasibini almıştır. Birçok sanatçı sergideki resminin kaldırılmasını istemiştir.

Resim 6. Paul Cezanne, Kırmızı Yelekli Çocuk, 1888–1890

Renk Cezanne'ın yağlıboya tablosunda kovboy şapkası takan beyaz gömleli kahverengi pantolonlu ve kırmızı yelekli genç bir çocuk, sağ elini beline yaslamaktadır. Yanakları hafif kızarmış olan genç çocuğun sağ tarafında bir sandalye vardır. 1889' da yapılan bu tabloda renkler çok parlak ve canlıdır. Tablonun genelinde kullanılan koyu tonlar özellikle çocuğun yeleginin kırmızısına vurgu yapar niteliktedir. Yelekteki kırmızı renk ile birlikte mor rengin kullanılması Cezanne'ın renk algısına dair fikir vermektedir.

4.4. Fovizm Dönemi Resim Sanatının Özellikleri ve Renk Kullanımı

Fovizm, yirminci yüzyılın başlarında bir grup modern sanatçının güçlü renk kullanımı etrafında şekillenen çalışmaları ile oluşmuş bir akımdır. Fovizm akımının en önemli öncüsü Henri

Matisse'dir. Fovizm renklerin yoğun kullanımını temel alan bir akımdır. Fovizm Empresyonizm'in devamı niteliğindedir. Empresyonizm'in renk konusunda açtığı devrim Fovizm ile zirveye ulaşmıştır. Fovist ressamların rengi bir zenginlik olarak görmeleri bu durumun temelini oluşturmuştur. Henri Matisse'in bir grup genç ressamın çalışmalarından sergi açması fovizm akımının başlangıç noktası olmuştur.

4.4.1. Fovizm Dönemi Sanatçılarından Olan Henri Matisse

Henri Matisse 'in empresyonizm ve Van Gogh' un eserleriyle tanışması sanat hayatında köklü değişiklikler olmasını sağlamıştır. Tarzını tam olarak değiştiren sanatçının Pissarro'nun tavsiyesi ve Cézanne'in eserleri ile tanışması renk ve üslup anlayışında köklü değişikliklere gitmesinde rol oynamıştır. Fovizm üslubunun hakim olduğu çalışmalara on yıl kadar devam etmiştir. Resimlerinde renklerin özne ile uyumsuz olması duyguların dile getiriminin sembolik bir aracı haline gelmiştir. Sanatçının doğayı temel alması Empresyonistlerin başlattığı akımın Matisse tarafından hala sürdürülüyor olmasının bir göstergesi olmuştur.

Resim 7. Henri Matisse, Kırmızı Oda,1908

Henri Matisse'e ait olan Kırmızı Oda tablosunda kırmızının ana karakter olduğu ve oldukça canlı renklerin bir arada kullanıldığı bir yemek masası göze çarpmaktadır. Bu tablodaki başlıca ifade aracı kırmızıdır. Perspektifin kasıtlı olarak kullanılmadığı bu tabloda objelerdeki şekilsel deformasyon renklerin canlılığıyla ikinci plana itilmiştir. Empresyonist dönemde olduğu gibi fovist dönemde de duyguların aktarımı renklerle sağlanmıştır.

5. SONUÇ

Kırmızı rengin rönesanstan fütüristik döneme kadar resim sanatındaki etkilerinin incelendiği bu çalışmada, kırmızının, tarih öncesi çağlardan günümüze kadar kullanılan önemli renklerden biri olduğu görülmüştür. Mağara resimlerinden bugüne kadar sanat eserlerinin önemli renklerinden olan kırmızının toplumlara birçok yönden etkilediği ortaya çıkmıştır. Özellikle kırmızı rengin dini ve psikolojik açıdan birçok anlamı bünyesinde barındırdığı kaynaklar doğrultusunda incelenmiştir. Çalışmada kırmızı rengin elde edilme süreci incelenmiş olup pigmentin hangi kaynaklar üzerinden elde edildiği irdelenmiştir. Kırmızıya yüklenen anlamların her toplumda farklı anlamlara gelmesine rağmen hepsinde aynı öneme sahip olması çalışmanın ana temasını oluşturmuştur. Sonuç olarak sağlığın, zenginliğin, iyinin, güzelin ya da çirkinin, bazen yaşamın, bazen ölümün, kısacası hayattaki zıtlıkları bünyesinde barındıran her olgunun rengi olmuştur kırmızı. Ve toplumdan bağımsız

düşünülemeyen sanatçıların eserlerinin simgesi haline gelirken, paletlerinin de baş aktörü olmuştur. Benim bu çalışmadan çıkardığım sonuç eser incelemesi yapılmadan önce çalışmayı yapacak kişilerin renkleri ve taşıdıkları anlamları detaylı bir şekilde özümseyip renklerin psikolojik etkilerini tam olarak anlamalarının gerekli olduğu yönündedir.

KAYNAKÇA

- Apostolos-Cappadona, D. (2008-2009). Kutsal Kırmızı. *Kırmızı ve Sanat*, 1(50), 31-45.
- Ayaydın, A. (2015). Empresyonizm (izlenimcilik) Akımının Güncel Bakış Açısıyla Bazı Yönlerden İncelenmesi. *Sanat Eğitimi Dergisi*, 3(2), 83-97.
- Boztunalı, Z. S. (2016). Resim Sanatında Kırmızı Rengin Serüveni. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 6(90), 90-114.
- Çitoğlu, S. (2008). *1945 Yılı sonrası afişlerdeki renklerin psikolojik boyutları* [Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erbaş, Ö. (1996). *Sanat eğitiminde renk ve renk öğretim yöntemleri* [Sanatta Yeterlilik Tezi]. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Greenfield, A. (2008). Güneşin Rengi. *Sanatdünyamız*, 1(106), 76-96.
- Kavukçu, M. (2006). Resim Sanatında Renk Olgusu Üzerine. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, (9), 57-72.
- Pastoureau, M. (2008-2009). Olabildiğince Kırmızı. *Kırmızı ve Sanat*, 1(50), 18-31.
- Yıldırım, A. (2007). Kırmızı. *Journal of İstanbul Kültür University*, 1(5), 23-29.
- Kanat, A. (2001). *Renk ve Duyu Psikolojisi*. (1. Baskı). İlya Yayınevi.
- <https://www.matematiksel.org/dusuncenin-resmi-atina-okulu/>
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Hieronymus#/media/Dosya:Caravaggio_-_Saint_Jerome_Writing,_c1606.jpg
- <https://www.art-trade.de/Kuenstler/Cezanne/Paul-Cezanne-Knabe-mit-roter-Weste-3.jpg.php>
- <https://sanatabasla.com/2015/01/kirmizi-oda-the-red-room-matisse/>